

Іваненко І.А.¹, канд. екон. наук, доц.,

Регіня О.О.²

1 – Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк, Україна, e-mail: tres_bien@ua.fm

2 – Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк, Україна, e-mail: reginya.lena@gmail.com

ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ГАЗУ

Ivanenko I.A.¹, Cand. Sci. (Ekon.),
Assoc. Prof.,

Reginia O.O.²

1 – Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhayilo Tugan-Baranovsky, Donetsk, Ukraine, e-mail: tres_bien@ua.fm

2 – Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhayilo Tugan-Baranovsky, Donetsk, Ukraine, e-mail: reginya.lena@gmail.com

DEVELOPMENT DETERMINANTS OF WORLD GAS MARKET

Мета. Мета статті полягає у встановленні та аналізі факторів, особливостей та тенденцій розвитку світового ринку природного газу та ролі на ньому України.

Методика. У процесі дослідження використано методи теоретичного узагальнення та порівняння, аналізу й синтезу.

Результати. На підставі проведеного дослідження було визначено особливості та тенденції розвитку світового ринку газу та ролі України на ньому.

Наукова новизна. Виокремлено та класифіковано фактори попиту і пропозиції на світовому ринку природного газу.

Практична значущість. Отримані результати спрямовано на вдосконалення системи аналізу кон'юнктурних факторів на світовому ринку природного газу та визначення ролі України на ньому з метою підвищення її енергетичної незалежності.

Ключові слова: запаси природного газу, виробництво, споживання, експорт, імпорт, нафтогазові компанії, монополізація, сланцевий газ, модернізація.

Постановка проблеми. Природний газ є одним з найважливіших енергоресурсів у сучасній економіці. Знання ринку цього ресурсу достатньою мірою дозволить спрогнозувати його майбутню ціну, сформувати правильну енергетичну політику країни, спрямовану на більш ефективне використання цієї корисної копалини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню окремих аспектів функціонування світового ринку природного газу присвячено наукові праці таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як Г. Бурлака, І. Копитін, І. Шихізаде, В. Саприкін, І. Пашковська, Дж. Шер, О. Селезньова та ін. Однак, досі проблема енергетичної залежності України залишається не вирішеною, потребують доповнення та систематизації фактори та детермінанти розвитку світового ринку газу.

Мета статті. Метою статті є встановлення та аналіз факторів, особливостей і тенденцій розвитку світового ринку газу та ролі на ньому України.

Виклад основного матеріалу досліджень. Систематизація та аналіз публікацій та аналітичних досліджень Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова дають змогу виокремити фактори, що впливають на параметри розвитку світового ринку газу.

По-перше, на кон'юнктуру ринку значний вплив робить обсяг розвіданих запасів газу.

Запаси природного газу мають майже всі країни світу, проте найзначніші з них сконцентровані в певних регіонах Землі. Розвідані запаси природного газу протягом останніх 20 років зросли в 1,5 разу й оцінюються в 144 трлн куб м. Збільшення пояснюється як відкриттям нових родовищ (зокрема, у Росії – у Західному і Східному Сибіру, на шельфі Баренцового моря), так і переведенням частини геологічних запасів у категорію розвіданих.

Великі поклади природного газу розташовані в Росії, на Близькому Сході, у регіоні Персько-Арабської затоки, Північній Америці, включаючи США, на Далекому Сході, у Китаї, а також в Африці – Алжирі та Нігерії.

Європа також має запаси природного газу і, перш за все в Північному морі та країнах, розташованих на його узбережжі. Найбільші європейські запаси природного газу знаходяться у Норвегії та Нідерландах. Власний видобуток природного газу Німеччини забезпечує одну п'яту частину її загальної потреби [1].

Проаналізуємо географічну структуру виробництва природного газу за регіонами світу впродовж останніх п'яти років, подану на рисунку 1.

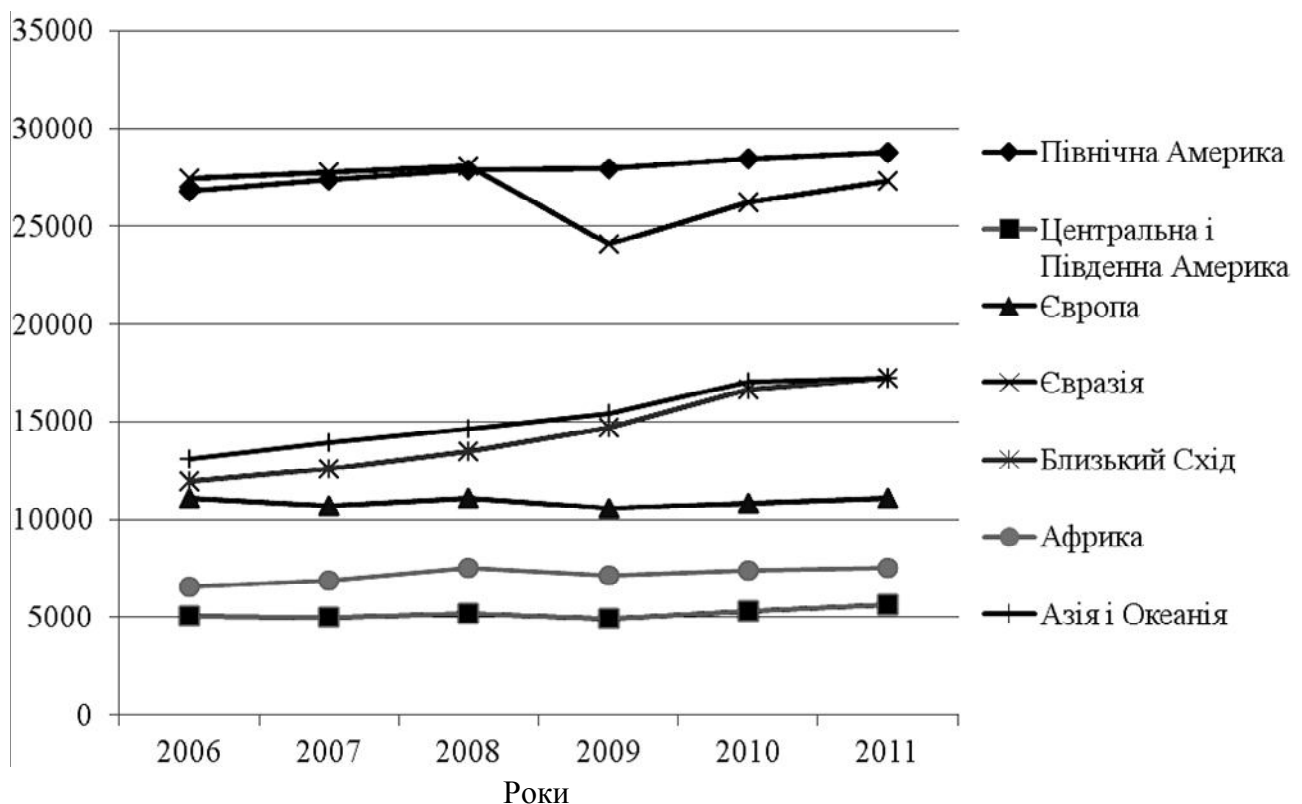

Рисунок 1 – Виробництво природного газу за географічними регіонами, трлн куб. м (складено за даними Американського управління інформацією з енергетики [<http://www.eia.gov>])

З рисунка видно, що Північна Америка і Євразія є світовими лідерами з видобутку газу. У 2008 році спостерігалось випередження обсягів виробництва Північної Америки та Євразії. Це пов'язано з різким зростанням виробництва сланцевого газу в США. Рівень виробництва Азії і Океанії та Близького Сходу поступово зростає і у 2010 році фактично зрівнявся, перевищивши 15 трлн куб. м газу в кожному регіоні. Найменші обсяги виробництва газу в світі належать Центральній і Південній Америці, а також Африці, що пояснюється, у першу чергу, незначними розвіданими запасами газу та низьким рівнем інвестування галузі в цих регіонах.

Другим кон'юнктуротвірним фактором на світовому ринку газу є обсяг і динаміка споживання цього ресурсу, відображені на рисунку 2. У споживанні природного газу лідирує Північна Америка причому, більша частка споживання припадає на США, що можна пояснити значними потребами як виробничого сектору, так і домогосподарств у паливних ресурсах. У 2009 і 2010 роках спостерігається майже однаковий рівень споживання цього ресурсу Азією і Океанією, Європою і Євразією. В аналізований період спостерігалось постійне зростання обсягів споживання в Азії і Океанії, спричинене стрімким зростанням економік країн цього регіону. У Близькому Сході помітна тенденція зростання споживання газу, що пов'язано зі збільшенням кількості населення цього регіону, значними капітальними інвестиціями в цю галузь. Рівень споживання газу Африкою, Центральною та Південною Америкою впродовж п'яти років практично залишався на одному рівні.

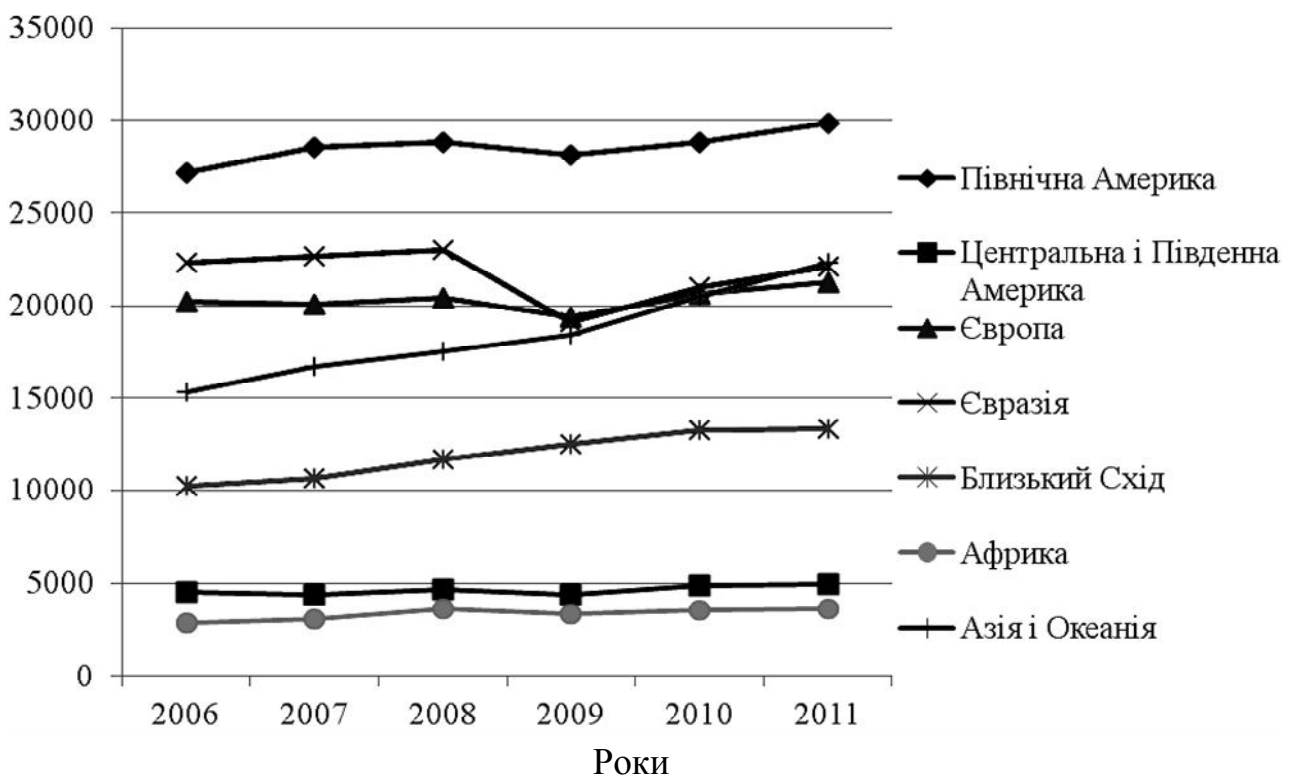

Рисунок 2 – Споживання природного газу за географічними регіонами, трлн куб. м (складено за даними Американського управління інформацією з енергетики [<http://www.eia.gov>])

Якщо порівняти дані рисунків 1 і 2, то можна зробити висновок, що у 2010 році обсяг споживання газу в Північній Америці перевищував обсяг виробництва, тобто регіон був нетто-імпортером. У Євразії склалася протилежна ситуація: обсяг виробництва перевищував обсяг споживання, отже, цей регіон є найбільшим світовим експортером.

Наступним фактором на світовому ринку газу, згідно з даними таблиці 1, є обсяги експорту та імпорту країн світу.

Таблиця 1 – Топ-10 чистих експортерів та імпортерів газу на світовому ринку у 2011 році¹

Чисті експортери	Млрд куб. м	Місце	Чисті імпортери	Млрд куб. м
Російська Федерація	196	1	Японія	116
Катар	119	2	Італія	70
Норвегія	99	3	Германія	68
Канада	63	4	США	55
Алжир	49	5	Корея	47
Індонезія	46	6	Україна	44
Нідерланди	33	7	Туреччина	43
Туркменістан	29	8	Франція	41
Нігерія	26	9	Великобританія	37
Малайзія	22	10	Іспанія	34
Інші	152		Інші	279
Усього	834		Усього	834

Примітка. Чистий експорт і чистий імпорт враховує трубопровідний і зріджений газ. Складено за даними Міжнародного енергетичного агентства [<http://www.iea.org>]

На підставі аналізу обсягів світового експорту та імпорту природного газу в географічному розрізі протягом останніх п'яти років встановлено такі особливості ринку:

- у країнах Північної Америки імпорт постійно перевищує експорт;
- у Центральній і Південній Америці експорт, навпаки, перевищує імпорт;
- Європа з кожним роком збільшує обсяги експорту газу;
- Близький Схід і Африка з кожним роком більше експортують, ніж імпортують;
- Азія і Океанія є чистими імпортерами газу.

Вагомим фактором розвитку світового ринку газу є динаміка та характер діяльності найбільших виробників газу в світі. За рейтингом американського журналу Forbes, дані якого наведені в таблиці 2, найбільшими нафто- і газодобувними компаніями світу у 2012 році є Saudi Aramco, Gazprom, National Iranian Oil Co.

Найбільшою нафтогазовою компанією світу є Saudi Aramco, яка виробляє понад 12,5 млн барелів щодня. У рейтингу Forbes представлені три російські компанії, одна з яких потрапила до першої трійки – це «Газпром», який виробляє понад 9,7 млн барелів щодня.

Таблиця 2 – Рейтинг найбільших нафтогазових компаній світу за обсягом видобутку¹

Назва компанії	Країна	Виробництво млн барелів щодня
1. Saudi Aramco	Саудівська Аравія	12,5
2. Gasprom	Росія	9,7
3. National Iranian Oil Co.	Іран	6,4
4. ExxonMobil	США	5,3
5. PetroChina	Китай	4,4
6. British Petroleum	Великобританія	4,1
7. Royal Dutch Shell	Нідерланди	3,9
8. Pemex	Мексика	3,6
9. Chevron	США	3,5
10. Kuwait Petroleum Corp.	Кувейт	3,2
11. Abu Dhabi National Oil Co.	ОАЕ	2,9
12. Sonatrach	Алжир	2,7
13. Total	Франція	2,7
14. Petrobras	Бразилія	2,6
15. Rosneft	Росія	2,6
16. Iraqi Oil Ministry	Ірак	2,3
17. Qatar Petroleum	Катар	2,3
18. Lukoil	Росія	2,2
19. Eni	Італія	2,2
20. Statoil	Норвегія	2,1
21. ConocoPhillips	США	2,0
22. Petroleos de Venezuela	Венесуела	1,9
23. Sinopec	Китай	1,6
24. Nigerian National Petroleum	Нігерія	1,4
25. Petronas	Малайзія	1,4

Примітка. Складено за даними Forbes [<http://www.forbes.com/sites/christopherhelman/2012/07/16/the-worlds-25-biggest-oil-companies/2/>]

У списку є три американські компанії: ExxonMobil (1 місце), Chevron (9 місце), ConocoPhillips (21 місце). Найбільшою за кількістю країн групою є Близький Схід, який представлений шістьма компаніями, які разом виробляють приблизно 29,6 млн барелів щодня. Найменшу групу становлять африканські країни. Вони виробляють разом 4,1 млн барелів щодня.

Світова торгівля сировинними товарами, зокрема газом, характеризується низкою особливостей:

1. Попит і пропозиція на сировинні товари залежать від кліматичних умов, природних запасів, політико-економічних криз, особливо в найважливіших сировинних регіонах. Тому в цілому міжнародна торгівля газом характеризується нестабільністю ринку.

2. Спостерігається довгострокове перевищення пропозиції сировинних товарів над попитом. Це призводить у ряді випадків до сировинної кризи в країнах, що розвиваються, з вузькою сировинною спеціалізацією, оскільки експорт сировинних ресурсів забезпечує їм від 50 до 100% експортних доходів.

3. Партнери прагнуть установити досить тривалі відносини на підставі довгострокових міжнародних контрактів, у яких експортеру забезпечується стабільний збут, а імпортеру – гарантоване регулярне постачання. На довгострокові контракти припадає близько 30% світового сировинного експорту, при цьому на природний газ – 100%, мідні, олов'яні, свинцево-цинкові концентрати – 90%, кам'яне вугілля – 75%, залізну руду – 60%, марганцеву руду – 30%.

4. Купівля-продаж сировинних товарів тісно пов'язана з постачанням інших видів товарів, є частиною комерційних операцій, складних видів зовнішньоекономічного співробітництва (техніко-економічного, науково-технічного), великомасштабних угод на компенсаційній основі.

5. Знижуються темпи зростання експорту сировинних товарів за наявності абсолютного збільшення розмірів торгівлі цієї товарної групи.

6. Темпи зростання торгівлі паливом і сировиною мінерального походження випереджають темпи зростання торгівлі продовольством і сільськогосподарською сировиною.

7. Зростає торгівля напівфабрикатами, виготовленими на основі мінеральної і рослинної сировини, а також сировиною глибокої обробки/переробки та спеціально підготовленими матеріалами підвищеної якості.

8. Підвищуються вимоги імпортерів до екологічної безпеки товарів, що поставляються.

9. Високий ступінь монополізації ринку. Найбільші торговельні та промислові компанії прагнуть установлювати монополюю високі ціни на сировинних ринках. При цьому внутрішньокорпораційні постачання сировини здійснюються за зниженими трансфертними цінами.

10. Зростає державне втручання у визначення обсягів, напрямів, форм і методів торгівлі сировинними та продовольчими товарами [2; 3].

Є багато причин вважати, що в довгостроковій перспективі очікується збільшення попиту на природний газ.

Попит на всі види енергії, крім атомної та гідроенергії, як очікується, збільшиться протягом наступних 20 років. Цей загальний підйом може бути пов'язаний з очікуваним загальним зростанням економіки та населення США, а також більш широке використання особистих технологій, таких як комп'ютери, смартфони та музичні пристрої [4].

Кон'юнктура світового ринку газу залежить від співвідношення попиту та пропозиції, на які, у свою чергу, впливають довгострокові та короткострокові фактори, що відображено в таблиці 3.

З метою представити на ринку всіх постачальників, які виробляють і продають природний газ, а також для забезпечення надійного й ефективного транспортування та постачання природного газу, підвищення пропозиції природного газу для споживачів, у 1965 році була створена Асоціація пропозиції природного газу (The Natural Gas Supply Association) [7].

Таблиця 3 – Фактори попиту і пропозиції на світовому ринку газу¹

	Короткострокові фактори	Довгострокові фактори
Попит	1. Погодні чинники. 2. Вибір різних форм палива. 3. Стан економіки. 4. Можливість доступу до інших форм палива.	1. Потреби з опалення житлових приміщень. 2. Реструктуризація електричної промисловості. 3. Демографічні фактори. 4. Технологічні інновації. 5. Регулювання викидів у навколишнє середовище. 6. Гнучкість капітальних інвестицій.
Пропозиція	1. Висококваліфіковані працівники. 2. Специфічне обладнання. 3. Дозвіл на проведення видобувних робіт. 4. Погода і можливість порушення умов доставки.	1. Прибережний і морський доступ. 2. Трубопровідна інфраструктура. 3. Фінансове супроводження.

Примітка. Складено за даними [5; 6].

Аналізуючи місце України на світовому ринку газу, слід зазначити, що вона є залежною, як і більшість європейських країн, від постачань російського природного газу. Незважаючи на значний потенціал з видобутку сланцевого природного газу, Україна не має власних технологій і не здійснює дослідження в цьому напрямку [8].

Ринок природного газу в Україні, як і більшість суміжних із ним ринків товарів і послуг, залишається монополізованим великими державними енергокомпаніями. Зміни ринкового середовища відбулися лише в тих його сегментах, де за постійного браку інвестиційних ресурсів обмеженість потужностей та інфраструктури зумовили низькі вхідні бар'єри для нових учасників. Загалом природно-монопольний характер активів вітчизняного газового господарства спричинив таку інституційну структуру ринку, зміна якої неможлива без участі держави, а перманентні спроби реформування газового ринку найчастіше зводилися до перерозподілу повноважень регулюючих органів і контролю за фінансовими потоками. Жодна чергова схема не передбачала створення умов для виникнення реальних конкурентних відносин у діяльності з видобутку, транспортування чи постачання газу. Рішення щодо корпоратизації окремих суб'єктів ринку, заміна або виведення на ринок нових учасників за рахунок зменшення частки існуючих змінювали лише формальну структуру ринку, консервуючи при цьому його інституційну побудову [9].

Сьогодні потужності газовидобувних підприємств покривають до 25% попиту. Основним постачальником газу власного видобутку на внутрішній ринок є ДК «Укргазвидобування», частка якого разом з іншими структурними підрозділами НАК «Нафтогаз України» становить 93% від усього видобутого в країні газу. Частка незалежних компаній поступово зменшується, оскільки їх

розвиток обмежений невеликими виснаженими родовищами, а наявних фондів недостатньо для виграшу тендерів й отримання ліцензій на розробку нових родовищ. До того ж сучасне законодавство щодо розподілу продукції не заохочує власників до нових інвестицій, обмежуючи їх діяльність функціями субпідрядної організації державних монополістів. Структура джерел постачань природного газу в Україну та його внутрішнього розподілу протягом останнього часу практично не змінилася. Найбільшим оператором на внутрішньому ринку є ДК «Газ України» [9].

Процес ціноутворення на ринку природного газу України продовжує залишатися під жорстким державним контролем. Регулюванню підлягають тарифи на транспортування й постачання газу мережею магістральних і розподільних газопроводів, роздрібні ціни на газ для потреб населення та граничні ціни для решти споживачів. За всіх недоліків «ручного управління» така система дозволила, на відміну від країн Центральної Європи, зберегти контроль на внутрішньому ринку й забезпечити поступовість зростання цін. Ринкова лібералізація в секторах видобутку та роздрібного продажу була б передчасною в умовах інфраструктурної неготовності газового господарства до таких радикальних змін [6].

Видобуток природного газу в Україні протягом тривалого періоду скорочувався; у 1997-2000 рр. рівень видобутку стабілізувався на рівні 18 млрд куб. м на рік, а за останні сім років – на рівні 20-21 млрд куб. м на рік. У 2010 році видобуток газу склав 20,5 млрд куб. м, у тому числі по компанії «Нафтогаз України» – 18,3 млрд куб. м. Цього вдалося досягти за рахунок упровадження заходів з підвищення ефективності використання виробничої та ресурсної баз, введення в розробку нових родовищ і покладів [9].

Україна залишається переважно транзитною державою у світовій торгівлі газом: за 2011 рік територією України було протранспортовано (транзитом) 104,2 млрд куб. м природного газу, що на 5,6 млрд куб. м, або на 5,7%, більше, ніж за 2010 рік [10].

У 2012 році Україна планує підписати контракти з компаніями Chevron і Shell про видобуток нетрадиційного газу на Олеському і Юзівському родовищі відповідно.

Італійська компанія Ені вже підписала угоду про розробку родовища сланцевого газу у Львівському вугільному басейні. За розрахунками компанії Shell, Україна змогла б відмовитися від імпорту газу до 2030 року.

Висновки. Україна має значні резерви для розвитку нафтогазової промисловості, але найближчим часом вона буде залежати від постачань російського газу. Перспективним є напрямок розробки покладів сланцевого газу, а також транспортування російського сланцевого газу, який нещодавно почав там видобуватися. Важливим фактором розвитку газового ринку України є його демоніполізація, модернізація інфраструктури, залучення іноземних інвестицій.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є визначення ролі України на світовому ринку газу, вивчення тенденцій розвитку на цьому ринку для більш ефективної газової політики в Україні і досягнення нею енергетичної незалежності.

Список літератури/References:

1. Офіційний сайт компанії Газпром Німеччина. Запасы природного газа [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <<http://www.gazprom-germania.de/ru/prirodnyi-gaz/zapasy.html>>.
An official site of company gas Industry is Germany, “Supplies of natural gas”, available at: www.gazprom-germania.de/ru/prirodnyi-gaz/zapasy.html.
2. Міжнародні комерційні угоди та розрахунки: нормативно-правове регулювання: навч. посіб. / За ред. Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової. – К.: ЦНЛ, 2010. – 648 с.
Kozak, U.G. and Logvinova, N.S. (2010), *Mizhnarodni komerciini umovy ta rozrahunky* [International commercial agreements and calculations: normatively-legal regulation], CNL, Kiev, Ukraine.
3. Тіпанов В.В. Міжнародна торгівля сировинними товарами: стан, тенденції та перспективи розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tmm/2011_36/27.pdf>.
Tipanov, V.V. “International trading in the commodities of raw materials: state, tendencies and prospects of development”, available at: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tmm/2011_36/27.pdf.
4. Центр макроэкономических исследований «Сбербанка России». Природный газ: краткий обзор мировой отрасли и анализ сланцевого бума [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <<https://www.sberbank.ru/common/img/uploaded/files/pdf/analytics/pg1.pdf>>.
Center of macroeconomic researches of savings «Bank of Russia». Natural gas: brief review of world industry and analysis of shale boom, available at: www.sberbank.ru/common/img/uploaded/files/pdf/analytics/pg1.pdf.
5. Сайт з питань функціонування галузі природного газу NaturalGas.org [Electronic resource]. – Available from: <NaturalGas.org>.
Available from: NaturalGas.org.
6. Захманн Г. Наслідки останніх подій на світовому та європейському ринках природного газу для України: серія консультативних робіт [PP/06/2010] / Г. Захманн, Д. Наumenко. – К.: Ін-т екон. дослідж. та політ. консультацій. Нім. консультативна група, 2010. – 16 с.
Zakhmann, G. and Naumenko, D. (2010), *Naslidki ostannikh podii na svitovomu ta jevropeiskomu rynkakh pryrodnogo gazu dlya Ukrainy: seriya konsultatyvnykh robit* [PP/06/2010], Kyiv, Ukraine.
7. Офіційний сайт Асоціації постачальників природного газу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.ngsa.org/content/aboutngsa/aboutngsa.asp>>.
Official site of Association of suppliers of natural gas, available at: www.ngsa.org/content/aboutngsa/aboutngsa.asp.
8. Кулініч О.М. Глобальні тенденції та перспективи розвитку світового ринку природного газу / О.М. Кулініч // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2011. – № 3-4. – С. 21-29.
Kulinich, O.M. (2011), “Global tendencies and prospects of world market of natural gas development”, *Zovnishnya torgivlya: ekonomika, finansy, pravo*, no. 3-4, pp. 21-29.

9. Подоліук Р. Газовий ринок у контексті геополітичних балансів [Електронний ресурс] // Віче. – Режим доступу: <<http://www.viche.info/journal/1335/>>.
Podoliuk, R. “A gas market is in the context of geopolitical balances”, available at: www.viche.info/journal/1335/.
10. Інформаційна довідка про основні показники розвитку галузей паливно-енергетичного комплексу України за грудень та 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/control/uk/publish/article?art_id=216923&cat_id=35081>.
Informative certificate about the basic indexes of development of industries of fuel and energy complex of Ukraine for December and in 2011, available at: http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/control/uk/publish/article?art_id=216923&cat_id=35081.

Цель. Цель статьи состоит в установлении и анализе факторов, особенностей и тенденций развития мирового рынка природного газа и роли Украины на нем.

Методика. В процессе исследования использованы: методы теоретического обобщения и сравнения, анализа и синтеза.

Результаты. На основе проведенного исследования были выявлены особенности и тенденции развития мирового рынка природного газа и роли Украины на нем.

Научная новизна. Выявлены и классифицированы факторы спроса и предложения на мировом рынке природного газа.

Практическая значимость. Полученные результаты направлены на усовершенствование системы анализа конъюнктурных факторов на мировом рынке природного газа и определение роли Украины на нем с целью повышения её энергетической независимости.

Ключевые слова: запасы природного газа, производство, потребление, экспорт, импорт, нефтегазовые компании, монополизация, сланцевый газ, модернизация.

Objective. The aim of the article is establishment and analysis of factors, features and trends of world gas market development and Ukraine's role in it.

Methods. The study used: methods of theoretical generalization and comparison, analysis and synthesis.

Results. On the basis of research there were identified characteristics and trends in the world gas market and Ukraine's role in it.

Academic novelty. There were identified and classified the demand and supply factors in the world natural gas market.

Practical importance. The results are intended to improve the system of analysis of market factors in the global natural gas market and the role of Ukraine in it to increase its energy independence.

Key words: reserves of natural gas, production, consumption, export, import, oil and gas companies, monopolization, shale gas, modernization.

Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук,
проф. Черногою О.Б. Дата надходження рукопису
26.10.2012 р.